

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:13
ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Schaktningsarbeten vid Picassoudden

Förundersökning inom gränsbestämt fornlämningsområde till
Kristinehamn 16:1, fastighet Södra Dye S:91, 1:165, 1:167, 1:169,
Kristinehamns socken och kommun, Värmland

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:13
ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Schaktningsarbeten vid Picassoudden

Förundersökning inom gränsbestämt fornlämningsområde till
Kristinehamn 16:1, fastighet Södra Dye S:91, 1:165, 1:167, 1:169,
Kristinehamns socken och kommun, Värmland

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2014 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2014:13

Författare Leif Karlenby

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Leif Karlenby

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_140001

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar.....	6
Metod och genomförande	8
Resultat	8
Tolkning	8
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	10
Referenser	11
Administrativa uppgifter	12
Bilagor.....	13
Bilaga 1. Schaktlista	
Bilaga 2. Anläggningslista	

Figur 1. Karta över trakten kring Södra Dye med undersökningsplatsen vid Picassoudden markerad med en röd prick.

Sammanfattning

Kristinehamns kommun bygger ut VA-nätet längs Vålösundet som en följd av att området omfattas av en ny detaljplaneläggning. Detta görs för att möjliggöra åretruntboende i området. I samband med detta kom delar av arbetena att ske inom gränsbestämt fornlämningsområde kring fornlämningen Kristinehamn 16:1. Därmed krävdes en förundersökning av de delar som låg inom fornlämningsområdet. Schaktningen övervakades och cirka 670 kvadratmeter schakt grävdes i en lokalväg.

Inom vägområdet – förundersökningsområdet – fanns inga fornlämningar. Det går utifrån resultaten inte att utesluta möjligheten att fornlämningar finns runt om gravarna söder om undersökt område. I vägområdet fanns dock ingenting och det är inte heller sannolikt att det förstörts fornlämningar i området. Den östra delen bestod huvudsakligen av berg i dagen och den västra delen var lågt belägen. Vid tiden för gravarnas anläggande låg den förmodligen under vatten.

Bakgrund och kulturmiljö

Kristinehamns kommun bygger ut VA-nätet längs Vålösundet som en följd av att området omfattas av en ny detaljplaneläggning. Detta görs för att möjliggöra åretruntboende i området. I samband med detta kom delar av arbetena att ske inom gränsbestämt fornlämningsområde kring fornlämningen Kristinehamn 16:1. Därmed krävdes en förundersökning av de delar som låg inom fornlämningsområdet.

Undersökningen genomfördes av Arkeologgruppen AB på uppdrag av Länsstyrelsen i Värmlands län. Ansvarig för undersökningen var Leif Karlenby som också sammanställt rapporten.

I Fornsök beskrivs gravfältet Kristinehamn 16:1 på följande sätt:

"Gravfält, 60x15 m (N-S), bestående av 4 rösen, sammanbyggda till en svag S-form och 1 rösebotten (stensättning?). Rösena är 7-14 m diam och 0.5-2 m h. Stenarna är 0.1-0.4 m st, enstaka stenar intill 0.7 m st. Samtliga har grop i mitten, 1-5 m diam och 0.2-1.2 m dj. Det S rösets grop i mitten vidgar sig ut mot den NV-kanten, där röset är bortplockat ca 4x1 m (NÖ-SV). Rösebotten är 9 m diam och 0.2-0.3 m h. Stenarna är 0.1-0.7 m st. I mitten är berg i dagen på en yta, 4x5 m (Ö-V). Över rösebottens N-kant löper en gångstig. Ca 4 m VSV om rösebotten är en stensamling, oregelbunden, rest av fornlämning?"

Rösenas placering på en liten höjdrygg, inte långt från stranden, vittnar om att man velat att de skulle synas för dem som passerade ute till sjöss. Bronsåldersrösen har ofta liknande lägen och de har förmodligen fungerat både som grav, social markör och som sjömärken. Boplatserna är inte alltid belägna nära dylika platser utan gravarna har placerats i utkanten av den egna bygden. Det går emellertid inte att utesluta boplatslämningar i närheten av gravarna. Där kan också finnas anläggningar som har ett samband med långvarig kultverksamhet och rituella aktiviteter knutna till gravarna och till förfäderskult (Karlenby 2011:108ff).

Figur 2. Rösen från sydväst. Foto av Leif Karlenby.

Gravfältet är känt sedan lång tid tillbaka, bland annat behandlas de av N. G. Djurklou i en beskrivning från år 1866–67 (Djurklou 1954–56). Av lokalbefolkningen på platsen omnämndes flera gånger vid vår undersökning att lämningen skulle bestå av vårdkasar och att man hade eldat i eller på dem. Bland annat omnämndes att man vid grävningar i dem (?) skulle ha påträffat kol och sot. En av högarna saknar överbyggnad (rösebotten) och kan möjligen vara utgrävd i historisk tid.

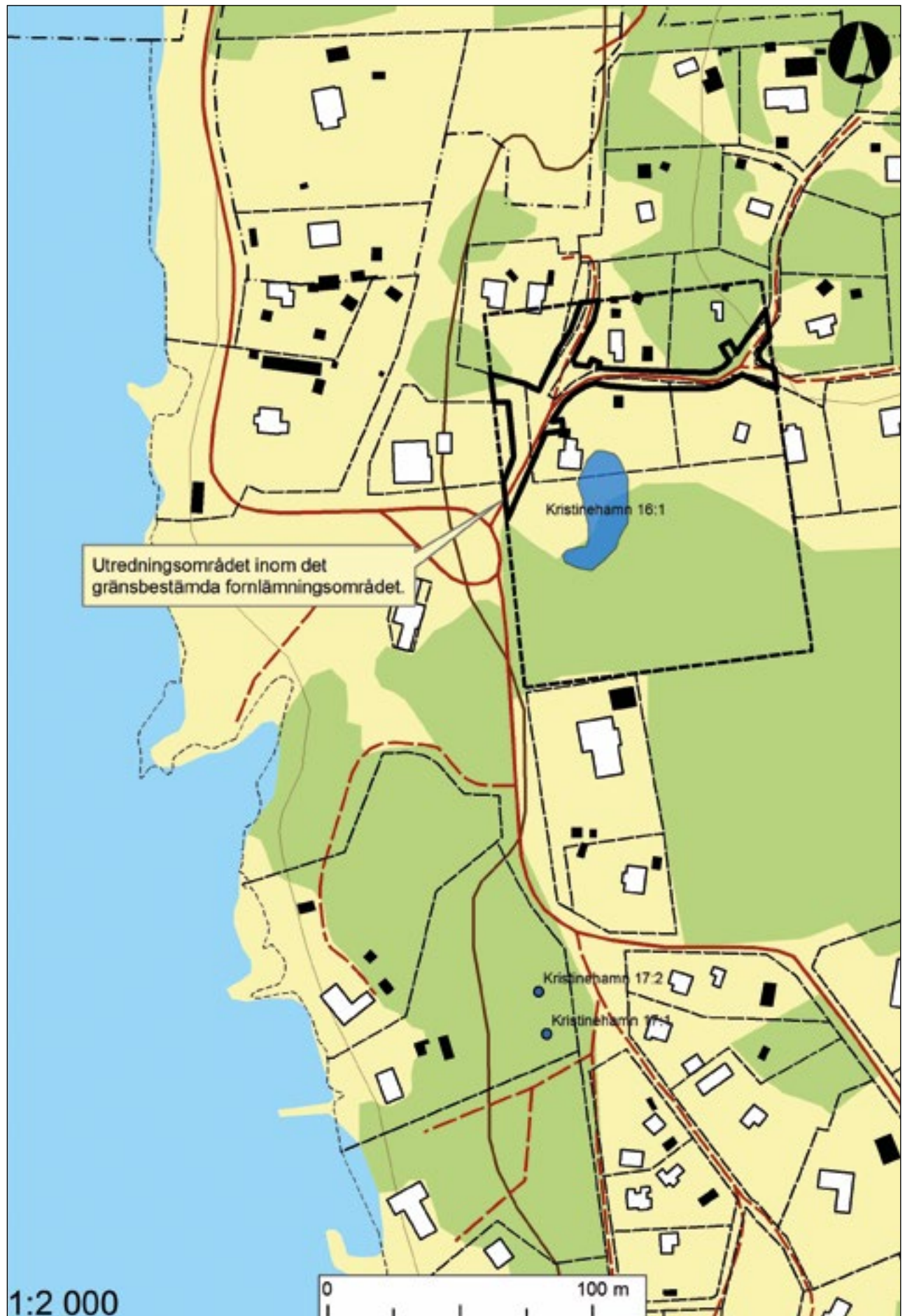
Syfte och frågeställningar

Syftet med förundersökningen var att fastställa om fornlämning fanns inom det område där VA-ledningen skulle läggas ned. Området motsvarades i princip av det område där vägen låg. I samband med nedläggningen av VA-ledningen planerades också en asfaltering av vägen. Om fornlämning påträffades inom undersökningsområdet skulle denna dokumenteras och tas bort arkeologiskt i samband med förundersökningen. Om fornlämningen skulle visa sig vara av större omfattning skulle kontakt tas med Länsstyrelsen för diskussion om vidare åtgärder.

Frågeställningarna inför undersökningen rörde förekomst av boplatser eller rituella platser i närheten av gravarna.

Terrängen är karg och jordlagren är tunna och ytmässigt begränsade, varför eventuella lämningar kunde antas vara få och dåligt bevarade. Om lämningar framkom skulle det vara av största betydelse att fastställa deras typ, datering och karaktär samt vad de använts till och i vilket förhållande de står till gravarna.

Figur 3 (t.h.). Översikt över Picassoudden och gravfältet Kristinehamn 16:1. Skala 1:2 000.

Metod och genomförande

Arbetet genomfördes som en schaktningsövervakning där en arkeolog deltog i avbaningsarbetet. Det genomfördes i förväg, det vill säga att själva ytabaningen och avlägsnandet av vägmaterialet ned till den underliggande marken grävdes separat och inte i samband med anläggningsarbetena.

Vägbanan – som bestod av ett gruslager – schaktades bort med hjälp av en grävmaskin. Jordmassorna lades upp i en tillfällig dump på parkeringsplatsen till det närbelägna caféet. Schakten mättes in med RTK GPS och en plan upprättades i programmet ArcGis 10. Ett antal fotografier togs över ytan.

Resultat

Vid schaktningsarbetena framkom inga fornlämningar. I den östra delen bestod marken mestadels av berg i dagen och där emellan små samlingar av sand och grus. Ju längre åt väster desto lägre beläget var området och längst i väster bör marken vid tiden för anläggandet av gravarna ha varit beläget under vatten. Än i dag är stora delar av den västra ytan sank och i området påträffades en dräneringsbrunn och ett dräneringsdike (A246). Diket och brunnen var, förutom en terrasserings de enda lämningar som påträffades inom vägområdet.

Terrassen (A 200) som var anlagd i den västra delen av området, utgjorde en trekant med en 10 meter lång sida. Den hade en fyllning av matjord och byggnadsrester (t. ex. spik, tegel, kakelugnsbitar) och porslin, keramik med mera. Terrassen har sannolikt anlagts i samband med – eller efter – anläggandet av vägen. Möjligen utgjorde fyllningen spår eller rester efter ett äldre torp i närheten.

Tolkning

Inom vägområdet – förundersökningsområdet – fanns inga fornlämningar. Det går utifrån resultaten inte att utesluta möjligheten att fornlämningar finns runt om gravarna söder om undersökt område. I vägområdet fanns dock ingenting och det är inte heller sannolikt att det förstörts fornlämningar i området. Den östra delen bestod huvudsakligen av berg i dagen och den västra var lågt belägen. Vid tiden för gravarnas anläggande låg den förmodligen under vatten.

Figur 4 (t.h.). Plan över förundersökningsområdet med grävda schakt och påträffade anläggningar utritade. Även den troliga vattennivån för 1000 f. Kr. har markerats. Skala 1:500.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med undersökningen var att fastställa om någon fornlämning fanns under vägen inom det gränsbestämda fornlämningsområdet till Kristinehamn 16:1. Då inga fornlämningar påträffades kan inga vidare slutsatser dras kring gravarnas omgivning. Emellertid har undersökningsplanen primära syfte uppnåtts.

Figur 5. Den östra delen av området från väster, efter avbanning. Foto av Leif Karlenby.

Figur 6. Den lägre belägna, västra delen av området sett från öster, efter avbanning. Foto av Leif Karlenby.

Referenser

Tryckta källor

Djurklou, Nils Gabriel (1954–1956). Bidrag till Wermlands antiqvariska topografi. [Karlstad]: [Värmlands museum]

Karlenby, L. 2011. Stenbärarna – kult och rituell praktik i skandinavisk bronsålder. OPIA 55. Uppsala.

Administrativa uppgifter

Landskap: Värmland
Län: Värmlands län
Kommun: Kristinehamns kommun
Socken: Kristinehamns socken
Fastighet: Södra Dye S:91, 1:165, 1:167, 1:169

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2014_06
Länsstyrelsens diarienummer: 431-5835-2013
Projektnr: 2014_06
Fornlämningsnr: Kristinehamn 16:1

Projektgrupp:
Leif Karlenby, Johnny Rönngren
Personal:
Leif Karlenby, Johnny Rönngren
Undersökningstid: 2014-03-31 till 2014-04-01
Exploateringsyta: Cirka 1 000 m²
Undersökt yta: 670 m², 160 löpmeter
Läge: Ekonomiska kartan, blad 10E 4a
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:
Inga fynd omhändertogs.

Bilaga 1. Schaktlista

20S210

6x5 meter stort schakt i väg. Grusbädd tjockast i nordöst där den uppgick till 0,4-0,5 meter. I väster fanns matjord under gräsmatta, 0,10-0,15 meter tjock. Under dessa lager fanns steril sand, sjöbotten.

20S215

19x3-3,5 meter stort schakt i väg. Grusbädd tjockast i nordöst där den uppgick till 0,4-0,5 meter. I väster fanns matjord under gräsmatta, 0,10-0,15 meter tjock. Under dessa lager fanns steril sand, sjöbotten.

20S227

7,5x2,5 meter stort schakt i väg. Grusbädd i öster, 0,2 meter tjock. I väster fanns matjord under gräsmatta, 0,10-0,15 meter tjock. Under dessa lager fanns steril sand, sjöbotten.

20S235

15x2 meter stort schakt i gräsmatta. Under grästorven fanns ett 0,1-0,2 meter tjockt matjordslager och därunder steril sand och lera, sjöbotten i öster och i väster steg schaktets höjd och undergrunden bestod av morän och berg i dagen.

20S257

22x3 meter stort schakt i gräsmatta. Matjordslagret var upp till 0,3 meter djup och i botten fanns grusig sand samt lera, gammal sjöbotten. I schaktet fanns anlagt en dräneringsbrunn med tillhörande dike (A248).

20S274

90x5 meter stort schakt i väg. Överst fanns ett upp till 0,3 meter tjockt väggrusslager. I den östra delen var detta ytterst tunt och i partier syntes det underliggande berget igenom. I mittpartiet var underlaget urgrävt och ett bärlager anlagt så att här var djupet till orörd mark på vissa ställen upp till 0,5 meter. Berg i dagen förekom även där. I den västra delen var vägen anlagd diket på gammal sjöbotten, efter markarbeten med bärlager av grus och sand. I västra delen av området fanns också en terrass anlagd (A200), en trekant med 10 meter sida och fyllning av matjord och byggnadsrester (t ex spik, tegel, kakelugnsbitar) och porslin, keramik med mera. Har sannolikt anlagts i samband med – eller efter – anläggandet av vägen.

Bilaga 2. Anläggningslista

A200

Terrass som var anlagd i den västra delen av schakt 20S274, utgorde en trekant med 10 meter sida och fyllning av matjord och byggnadsrester (t ex spik, tegel, kakelugnsbitar) och porslin, keramik med mera. Har sannolikt anlagts i samband med – eller efter – anläggandet av vägen. Möjligen utgjorde fyllningen spår eller rester efter ett äldre torp i närheten.

A248

Dräneringsbrunn med dike. Brunnen var cirka 3 meter i diameter och diket 0,3 meter brett och sträckte sig 4 meter mot nordost inom schaktet (20S257). Brunnen och diket var fyllda av 0,1-0,4 meter stora stenar. Sentida lämning.

